

Θεολογικά Χρονικά

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: Τουλούζη, Γαλλία

Στὸ διάστημα ἀπὸ 30 Ἰουνίου ἕως καὶ 2 Ἰουλίου πραγματοποιήθηκε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Τουλούζης ἡ 12^η συνάντηση τῶν Πατρολόγων τῆς Γαλλίας μὲ θέμα τὴν ἀνθρωπολογία τῶν Πατέρων («L'homme, image de Dieu ? Regards sur l'anthropologie des Pères»). Ὁ ἄνθρωπος ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ κεντρικὸ θέμα στὴν περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Σὲ τί ὅμως συνίσταται αὐτὸ τὸ κατ' εἰκόνα; Κι ἀφορᾷ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἢ σὲ ὀλόκληρο τὸν ἄνθρωπο; Καὶ πῶς αὐτὸ τὸ κατ' εἰκόνα συνδέεται μὲ τὸν Χριστό, τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τοῦ Πατρὸς; Τὰ παραπάνω ἐρωτήματα ἀποπειράθηκαν νὰ ἀπαντήσουν οἱ εἰσηγητὲς τοῦ συνεδρίου στηριζόμενοι σὲ συγκεκριμένα παραδείγματα μέσα ἀπὸ τὴν πατερικὴ γραμματεία.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: Θῆρα

Ἀπὸ τὶς 6 ἕως 9 Ἰουλίου διεξήχθη τὸ 18^ο ἐτήσιο θεολογικὸ συνέδριο τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Φοιτητικοῦ Θεολογικοῦ Συνδέσμου τοῦ Τμήματος Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μὲ θέμα «Μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν: Ὁ Θάνατος καὶ ἡ Ἀνάσταση στὴ θεολογία καὶ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας». Τὸ συνέδριο πραγματοποιήθηκε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἰ. Μ. Θήρας, Ἄμοργου καὶ Νήσων. Στὴν ἐκδή-

λωση παρουσιάστηκαν ποικίλες προσεγγίσεις τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀνάστασης ἀπὸ θρησκευτολογικὴ, βιβλική, πατρολογικὴ, λειτουργικὴ, ἀρχαιολογικὴ, παιδαγωγικὴ ὀπτικὴ κ.ἄ. Μεταξὺ τῶν συνέδρων στὴν ἐκδήλωση τῶν μεταπτυχιακῶν φοιτητῶν τοῦ Τμήματος Θεολογίας παρέστησαν καὶ συμμετεῖχαν εἴτε μὲ συντονισμό συνεδριῶν εἴτε μὲ εἰσηγήσεις ὁ Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Μάριος Μπέγζος, οἱ ὁμότιμοι Καθηγητὲς Διονύσιος Δακουρᾶς καὶ Βασίλειος Γιαννόπουλος, τὰ μέλη ΔΕΠ Χρῆστος Καραγιάννης, Θωμᾶς Ἰωαννίδης, Κωνσταντῖνος Μανίκας, Δημήτριος Μόσχος, ἡ Προϊσταμένη τοῦ Τμήματος Μικροτεχνίας, Νομισμάτων, Ὑφασμάτων καὶ Πινάκων τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μουσείου Ἐλένη Παπασταύρου κ.ἄ.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: Durham, Μ. Βρετανία

Στὶς 9-12 τοῦ μηνὸς πραγματοποιήθηκε Διεθνὲς Συνέδριο στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Durham πρὸς τιμὴν τοῦ ὁμότιμου Καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου π. Andrew Louth, μὲ τίτλο «A celebration of living theology: Engaging with the work of Andrew Louth». Μεταξὺ τῶν εἰσηγητῶν ἦταν ὁ Σωτήρης Μιχελάκης («Person, Eros, Critical Ontology: An Attempt to Recapitulate on Christos Yannaras' Work»), ἡ Fiona Kao («Female Martyrs in Early Modern Marty-

rologies and their Late Antique Heritage»), ὁ π. Ἰοίδωρος Κάτσος («Theology and Human Rights: Orthodox Perspectives»), ἡ Olga Druzhinina («The Notion of Love in the Ecclesiology of Basil the Great»), ἡ Crina Gschwandtner («Non-Human Creation in the Homilies of Proclus of Constantinople»), ὁ Μητροπολίτης Κάλλιστος Ware («Trends and Tasks in Contemporary Orthodox Theology»), ὁ Διακ. Paul Gavrilyuk («Vladimir Lossky's Reception of Georges Florovsky's Neopatristic Theology»), ἡ Σπυριδοῦλα Κυπρίου-Ἀθανασοπούλου («Icons as women's horizon for their becoming divine: Exploring the political dimensions of iconography in the Orthodox Church»), ἡ Mary Cunningham («The Impact of ps-Dionysios the Areopagite on Byzantine Theologians of the Eighth Century: The Concept of "Image"»), ὁ Alexis Torrance («Scholarship and Holiness: St. Nicholas Cabasilas on Reason, Wisdom, and Sanctity in Letter 11 to the Ostiarios of Thessaloniki, Synadenos») κ.ἄ.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: St. Andrews, Σκωτία

Στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ St. Andrews ἔλαβε χώρα στὸ διάστημα 10-13 Ἰουλίου ἡ ἐπιστημονικὴ συνάντηση μεταξύ βιβλικῶν καὶ συστηματικῶν θεολόγων. Ἀφορμὴ καὶ βάση τῶν εἰσηγήσεων ὑπῆρξε ἡ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή. Οἱ κύριοι ὁμιλητὲς ἦταν οἱ Richard Hays, N.T. Wright καὶ Oliver O'Donovan, ἐνῶ εἰσηγήσεις ἔκαναν κι μετὰξὺ ἄλλων καὶ οἱ: John Barclay, Beverly Gaventa, Thomas Söding καὶ Bruce McCormack.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: Βρυξέλλες

Στις 12 τοῦ μηνὸς ἔλαβε χώρα στὴν ἔδρα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς διαθρησκευτι-

κὴ συνάντηση Εὐρωπαίων ἐκπροσώπων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων. Τὸ θέμα τῆς φετινῆς συνάντησης ἦταν «Ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν γενεῶν: θέτοντας τὶς παραμέτρους γιὰ τὴν αὐριανὴ κοινωνία στὴν Εὐρώπη». Ἡ ὀρθόδοξη πλευρὰ ἐκπροσωπήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου κ. Χρυσόστομο, Ἀρχιεπίσκοπο Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιο, Μητροπολίτη Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ, Μητροπολίτη κ. Νήφων, Ἀρχιεπίσκοπο Ταρνοβιστίου καὶ Μητροπολίτη Ἀχαΐας κ. Ἀθανάσιο. Ἐπίσης ἔλαβαν μέρος στὴ συζήτηση Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ Προτεστάντες ἐπίσκοποι, ραββίνοι καὶ μουσουλμάνοι, ἐκπρόσωποι ἑβραϊκῶν καὶ ἰσλαμικῶν κοινοτήτων.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: Ἄμστερνταμ, Ὁλλανδία

Στὸ διάστημα ἀπὸ 22 Ἰουλίου ἕως καὶ 26 Ἰουλίου πραγματοποιήθηκε στὸ Ἄμστερνταμ τῆς Ὁλλανδίας ἡ ἐτήσια διεθνὴς συνάντηση τῆς *Society of Biblical Literature*, ἡ ὁποία φέτος διοργανώθηκε ἀπὸ κοινὸ μὲ τὴν *European Association of Biblical Studies*, τὴν *Oudtestamentisch Werkgezelschap Ὁλλανδίας καὶ Βελγίου* καὶ τὴν *Society of Old Testament Study*. Στὴ διεθνή αὐτὴ διοργάνωση συμμετείχαν εἰδικοὶ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ σὲ ἐξειδικευμένα ἐργαστήρια σκέψης (workshops) παρουσίασαν τὶς τελευταῖες ἐξελίξεις σὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦν στὸ βιβλικὸ κείμενο, στὴ βιβλικὴ ἱστορία καὶ ἀρχαιολογία καὶ στὴν πρόσληψη τοῦ βιβλικοῦ κειμένου ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι καὶ σήμερα. Στὴν ἐναρκτήρια ἐκδήλωση εἰδικοὶ ἐπιστήμονες ἀπὸ τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Ἄμστερνταμ καὶ τοῦ Tel Aviv παρουσίασαν θέματα ἱστορίας καὶ πρόσληψης τοῦ βιβλικοῦ κειμένου στὴν

τέχνη και ἔθεσαν τὸν προβληματισμὸ γιὰ τὸ μέλλον τῶν βιβλικῶν σπουδῶν.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: Ἱερουσαλήμ

Στὸ διάστημα 23 μὲ 26 Ἰουλίου πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Institute of Advanced Studies στὸ Shalem Centre (Ἱερουσαλήμ) διεθνὲς συνέδριο μὲ τὸν τίτλο «Philosophical Investigations of the Hebrew Scriptures, Talmud and Midrash», στὸ ὁποῖο οἱ ὀμιλητὲς παρουσίασαν μορφὲς συνάντησης τῆς φιλοσοφίας μὲ τὸ βιβλικὸ κείμενο ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ ραββινικὴ γραμματεία.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2012: Ἱερουσαλήμ

Στις 23 Ἰουλίου ἔλαβε χώρα στὴν Ἱερουσαλήμ ἐπιστημονικὸ συνέδριο, ποῦ διοργανώθηκε ἀπὸ κοινῶς ἀπὸ τὸ Herzog College καὶ τὸ Bialik Institute καὶ εἶχε τὸν τίτλο «Place names in the Land of Israel» καὶ θέμα τὰ τοπωνύμια ποῦ ἀπαντοῦν στὴν Βίβλο καὶ στὰ ραββινικὰ κείμενα.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ: Leuven, Βέλγιο

Στὸ Καθολικὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Leuven φιλοξενήθηκε κατὰ τὸ διάστημα 31 Ἰουλίου ἕως 4 Αὐγούστου ἡ ἐτήσια συνάντηση τῆς *Studiosum Novi Testamenti Societas*. Εἰδικοί ἐρευνητὲς τῆς Καινῆς Διαθήκης συναντήθηκαν καὶ παρακολούθησαν εισηγήσεις σχετικὰ μὲ ζητήματα τῶν ἐπιμέρους βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, τοῦ γνωστικισμοῦ καὶ τοῦ ἀρχέγονου Χριστιανισμοῦ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Μπόζε, Ἰταλία

Στις 5-8 τοῦ μηνὸς πραγματοποιήθηκε τὸ 20^ο ἐτήσιο Διεθνὲς Οἰκουμενικὸ Συνέδριο γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Πνευματικότητα, ποῦ διοργανώνεται στὴν ρωμαιοκαθολικὴ μοναστικὴ κοινότητα τοῦ Bose μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καὶ ἄλλων Ὁρ-

θόδοξων Ἐκκλησιῶν. Τὸ θέμα τοῦ φετινοῦ συνεδρίου ἦταν «Ἀνθρώπος Θεματοφύλαξ τῆς Κτίσεως». Μεταξὺ τῶν εισηγητῶν ἦταν ὁ Enzo Bianchi («Ἡ κτίσις στὴν Ἁγία Γραφή»), ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας («Ἱερεῖς τῆς Κτίσεως: ἡ διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν προστασία τῆς Κτίσεως»), ὁ π. John Behr («Φύσις τραυματιῶσα καὶ ἰαθεῖσα στὸν στοχασμὸ τῶν Πατέρων τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων»), ὁ Νέστωρ Καββαδάς («Ἡ Βίβλος Κτίσεως»: Ἡ φύσις κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς συριακῆς παραδόσεως»), ὁ Assaad Kattan («Σκέψεις περὶ τῆς χριστολογικῆς προσεγγίσεως ἀνθρώπου καὶ Κτίσεως τοῦ ὁσίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ»), ὁ Δημήτριος Μόσχος («Ἀσκητὲς καὶ φυσικὸ περιβάλλον στὴν βυζαντινὴ μοναχικὴ παράδοση»), κ.ἄ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012:

Κολυμπάρι, Κρήτη

Συνήλθε ἀπὸ 28 Αὐγούστου ἕως 5 Σεπτεμβρίου στίς ἐγκαταστάσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ἡ Σύσκεψη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.). Κεντρικὸ θέμα τῆς Σύσκεψης ὑπῆρξε ἡ προετοιμασία τῆς ἐπομένης Γενικῆς Συνέλευσης τοῦ Π.Σ.Ε., ἡ ὁποία θὰ πραγματοποιηθεῖ στὸ Busan τῆς Νοτίου Κορέας τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2013. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἀσχολήθηκε ἐπίσης μὲ τὴν οἰκονομικὴ κρίση ποῦ μαστίζει τὴ Νότια Εὐρώπη, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐκρυσθμὴ κατάσταση στὴ Συρία καὶ τίς συνέπειες ποῦ ἐνδέχεται αὐτὴ νὰ ἔχει γιὰ τοὺς ἐναπομείναντες Χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Συρίας καὶ γενικὰ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς Ἑλληνο-Ὁρθόδοξων τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας. Στις ἐργα-

σίες της Σύσκεψης μετείχε ως Τιμητικός Προσκεκλημένος Όμιλητής ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ὑπὸ τὴν πρόσκληση τοῦ ὁποῖου πραγματοποιήθηκε ἡ ὅλη Σύσκεψη. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Σύσκεψης ὁ ἐκ τῶν Ἀντιπροέδρων τοῦ Π.Σ.Ε. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σασιμῶν κ. Γεννάδιος ἀνακηρύχθηκε Ἐταῖρος τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης (ΟΑΚ) σὲ πανηγυρική Τελετὴ ἐνώπιον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη γιὰ τὴν προσφορά του πρὸς τὴν ΟΑΚ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ: Linköping, Νορβηγία

Στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Linköping πραγματοποιήθηκε στὸ διάστημα 10-14 Σεπτεμβρίου διεθνὲς συνέδριο μὲ τὸν τίτλο «Historiography of Religion». Οἱ ὁμιλητὲς πραγματεύθηκαν ἐπιμέρους πτυχὲς τοῦ γενικότερου ζητήματος πῶς οἱ διάφορες θρησκείες ἀξιοποιοῦν τὶς ἱστορικές ἀφηγήσεις στὴν προσπάθεια διαμόρφωσης τῆς ἰδιαίτερης ταυτότητάς τους. Σὲ ἕξι συνεδρίες παρουσιάσθηκαν εἰσηγήσεις γιὰ τὶς θρησκείες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἀπὸ τὴν πρώτη χιλιετία μέχρι σήμερα. Ὁμιλητὲς ἦταν οἱ: Jörg Rüpke, Thomas Kaufmann, Franziska Metzger, Tessa Rajak, Giulia Sfameni Gasparro Giovanni Filoramo κ.ἄ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ: Στρασβούργο, Γαλλία

Στὸ διάστημα 9-12 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου συνέδριο μὲ τὸν τίτλο «La lexicographie biblique - hébreu & grec: sémantique - exégèse - traduction». Οἱ εἰσηγητὲς παρουσίασαν θέματα τῆς λεξικογραφίας τῆς ἐβραϊκῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς μετάφρασης τῶν Ο΄, νέες μεθόδους καὶ θέματα μετά-

φρασης. Ὁμιλητὲς ἦταν οἱ: Leonid Kogan, Κυριακούλα Παπαδημητρίου, David Clines, Abraham Tal, Eberhard Bons, Avi Hurvitz, Ingo Kottsieper, Jan Joosten κ.ἄ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Κωνσταντζα, Ρουμανία

Στὶς 9-22 Σεπτεμβρίου 2012 στὸ Πανεπιστήμιο «Ὀβίδιος» τῆς Κωνσταντζα στὴ Ρουμανία πραγματοποιήθηκε τὸ Εὐρωπαϊκὸ Ἐντατικὸ Πρόγραμμα Διαπολιτισμικῆς Θεολογίας καὶ Διαθρησκειακῶν Σπουδῶν, μὲ τίτλο «Translating God(s): Fluid Religion and Orthodoxy». Τὸ συνέδριο διοργανώθηκε ἀπὸ τὸ Irish School of Ecumenics - Trinity College Dublin, μὲ τὴν συμμετοχὴ εἴκοσι εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ. μὲ συντονιστὴ τὸν Ἄν. Καθηγητὴ Ἰωάννη Κουρεμπελέ, καθὼς ἐπίσης ὑποψηφίων διδασκῶν καὶ μεταπτυχιακῶν φοιτητῶν.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Ὁξφόρδη

Πραγματοποιήθηκε στὶς 11-13 τοῦ μηνὸς στὸ Κολέγιο St. Edmund τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης τὸ 10^ο Συνέδριο τοῦ Ὁρθοδόξου Φόρουμ Θεολογικῆς Ἔρευνας. Τὸ γενικὸ θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦταν «Ὁρθοδοξία καὶ Ἐθνότητα». Τὸ Φόρουμ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἕνα χῶρο συνάντησης Ὁρθόδοξων Θεολόγων πού προέρχονται ἀπὸ διάφορες θεολογικὲς εἰδικότητες, καὶ παρουσιάζουν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνητικῶν τους δραστηριοτήτων. Τὸ Φόρουμ ὀργανώνει ἕνα ἐτήσιο Συνέδριο, στὸ ὁποῖο συμμετέχουν ἐρευνητὲς, ἐπιστήμονες, κληρικοί, ἀλλὰ καὶ φοιτητὲς. Τὰ προηγούμενα Συνέδρια πραγματοποιήθηκαν σὲ Ἀκαδημαϊκὰ Ἰδρύματα τῆς Ἀγγλίας, ὅπως στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ντάραμ, στὸ Πανεπι-

στήμιο του Λάμπετερ της Ουαλίας, καθώς και στο Πανεπιστήμιο του Winchester. Μεταξύ των όμιλητών ήταν ο Μητροπολίτης Διοκλείας Καλλίστος Ware, («Ούτε Ίουδαίος, ούτε Έλληνας: Καθολικότητα και Έθνότητα»), ο Ίεροδιάκονος Άνδρέας Άνδρεόπουλος («Το λειτουργικό βίωμα ως βάση της εκκλησιαστικής ταυτότητας»), ο Λάμπρος Ψωμάς («Έθνη - Κράτη και Διασπορά: Έπανεξετάζοντας το ζήτημα της Άλληλεπικάλυψης των Όρθοδόξων Δικαιοδοσιών στη Δυτική Ευρώπη»), ο Krastu Banen («Πόλεμος και Ειρήνη στη σκέψη του Αρχιμανδρίτου Σωφρονίου (1896-1993)»), ο π. Άνδρέας Louth («Η Μητέρα Θέκλα και ο επιπολιτισμός της Όρθοδοξίας σε ένα άγγλικό πλαίσιο»), η Elena Ene D.-Vasilescu («Μονιμότητα και Άλλαγή στη ζωή των Έθνικών Όρθοδόξων Εκκλησιών στη Δυτική Ευρώπη»), ο Δημήτρης Σαλαπάτας («Ο Έθνικισμός αντιμετώπος με τον Οικουμενισμό, με ειδική αναφορά στην Όρθόδοξη Έκκλησία»), ο Αρχιμ. Νικόδημος Αναγνωστόπουλος («Η Ταυτότητα και ο Ρόλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως»), ο Brandon Gallaher («Εκκοσμίκευση των βασιλικών θυρών: Προς ένα όρθόδοξο χριστιανικό όραμα του κοσμικού, της εκκοσμίκευσης και της λαϊκοποίησης»), κ.ά.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Πάτρα

Οι λειτουργικές τέχνες βρέθηκαν στο επίκεντρο συμποσίου, που έλαβε χώρα στην Πάτρα από τις 17 έως τις 19 Σεπτεμβρίου με διοργανωτή την Ίερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος. Οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν στο Συνεδριακό Κέντρο της Χριστιανικής Εστίας της Μητροπόλεως Πατρών, με τη συμμετοχή 116

έκπροσώπων από 58 Μητροπόλεις. Μιλώντας για τα άμφια («Τα άμφια (ιστορία και θεολογία)'), ο Αρχιμανδρίτης Γεώργιος Χρυσοστόμου, Άν. Καθηγητής στην Άνωτάτη Εκκλησιαστική Άκαδημία της Θεσσαλονίκης, έπεσήμανε τα έξης: «Στη σύγχρονη λειτουργική μας πράξη, ιδιαίτερα κατά τα συλλείτουργα, παρατηρείται μία αναρχία και, ως ένα βαθμό, σύγχυση σχετικά με το χρώμα των άμφίων. Η χρωματική, όμως, άρμονία βοηθά αισθητικά τους πιστούς να μετέχουν στα τελούμενα. Άπό την άλλη πλευρά, η χρωματική άταξία δεν συνδυάζεται με την ούράνια τάξη της θείας λατρείας. Έτσι κρίνεται άπαραίτητος ο καθορισμός συγκεκριμένων χρωμάτων στα ιερά άμφια, κάτι που άφορά όχι μόνον την αισθητική αλλά και την εκκλησιολογία». Στο πρόβλημα της αισθητικής στην κατασκευή των ιερών σκευών αναφέρθηκε («Τα ιερά σκεύη (ιστορία και θεολογία)») ο Αρχιμανδρίτης Νικόδημος Σκρέττας, Έπ. Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: «Η έμπορευματοποίηση όχι μόνον έφερε κακοσχημία στα σκεύη, αλλά και η πρακτικότητά τους αντί να λύνει, δημιουργεί προβλήματα κατά την τέλεση της Θείας Λειτουργίας. Πλήν των σκευών ύπάρχουν και τα άμφια της άγίας Τραπέζης, όπως το κατασάρκιον, ή ένδυτή και το ειλητόν. Στοιχείο που πρέπει να προσεχθεί στα ένδύματα αυτά της άγίας Τραπέζης είναι η σταδιακή σύγχυση που επικράτησε ανάμεσα στο ειλητό και στο αντιμήνσιο. Είναι λάθος πάνω σε καθαγιασμένη από τα έγκαινία Τράπεζα να τοποθετείται καθαγιασμένο ιερό αντιμήνσιο. Το ρόλο του αντιμήνσιου όπως χρησιμοποιείται στη σύγχρονη έποχή, τον έπαιξε πάντοτε το ειλητό, το όποιο και περιφύλαττε τους μαργαρίτες της εύχαριστίας». Ο Γε-

ώργιος Φίλιας, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μίλησε γιὰ τὰ Μηναῖα («Τὰ Μηναῖα»). Ὁ ὁμιλητὴς ἀνέφερε ὅτι «οἱ διαφορετικοὶ τύποι τῶν Μηναίων διακρίνονται σὲ τέσσερις κατηγορίες: τὰ «ἀρχαῖα περιφερειακά», τὰ «ἀρχαῖα μητροπολιτικά», τὰ «ἀνανεωμένα» καὶ τὰ «νεοσαββαίτικα». Τὸ περιεχόμενο τῶν Μηναίων ἔχει μεταφραστεῖ σὲ λειτουργικὲς γλῶσσες ὁμοδόξων λαῶν (σλαβωνικὲς καὶ ρουμανικὲς μεταφράσεις), ἀλλὰ καὶ στὶς σύγχρονες διαδεδομένες εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες. Εἶναι ἀξιωματικό, μάλιστα, ὅτι στὶς γλῶσσες τῶν ὁμοδόξων σλαβοφῶνων καὶ ἀραβοφῶνων λαῶν, ὁ τίτλος «Μηναῖον» διασώζεται μὲ μικρὲς παραλλαγές. «Τί θὰ ἀνέμενε σήμερα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀπὸ μία ἐπανεκδοσὴ τῶν Μηναίων; Ἴσως θὰ ἀνέμενε τὸ πρωταρχικὸ ἐπίτευγμα τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν χειρογράφων Μηναίων, τὰ ὁποῖα (κατὰ καιροῦς) ἀπετέλεσαν τὴ βάση τῶν διαφορῶν ἐκδόσεων». Τὴν «Παρακλητικὴ καὶ τὸ Ὁρολόγιον» ἀνέπτυξε ὁ Δημήτριος Μπαλαγεῶργος, Ἐπ. Καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, παρουσιάζοντας τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Παρακλητικῆς καὶ τοῦ Ὁρολογίου, μὲ σύντομη ἀναφορὰ στὴν χειρόγραφη παράδοσή τους καὶ ὑπενθυμίζοντας τὴν μορφή τοῦ περιεχομένου καὶ τὴν λειτουργικὴ χρήση τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μουσικὴ τῶν δύο βιβλίων ἀναφέρθηκε ἀκόμη, στὰ μουσικὰ βιβλία ποὺ διασώζουν τὶς ὑπερχιλιόχρονες μελωδίες τῶν ὑμνογραφημάτων τους». Τὸ «Κήρυγμα καὶ οἱ Λειτουργικὲς τέχνες» ἀποτέλεσε θέμα εἰσηγήσεως τοῦ Πρωτοπρεσβύτερου Βασιλείου Καλλιμακίανη, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: «Τὸ κήρυγμα χρειάζεται νὰ εἶναι Χριστοκεντρικό, ἀγιογραφικό, πατερικό, μυσταγωγικό,

πρακτικό, σαφὲς καὶ συγκεκριμένο, ἀνεπιτήδευτο, «Λόγος παρακλήσεως», συγχρονισμένο καὶ προσωπικό. Ὁ λόγος τοῦ κηρύγματος, ἔστω κι ἂν ἔχει ὅλα τὰ παραπάνω χαρακτηριστικά, καθίσταται ἀδύναμος καὶ ἄνευρος, ἐὰν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἀνάλογο βίωμα. Σημαντικὴ εἶναι ἡ συμβολὴ τῶν λειτουργικῶν τεχνῶν στὴν ἐκφορὰ τοῦ κηρύγματος: ἡ ναοδομία, ἡ ἀγιογραφία, ἡ ξυλογλυπτικὴ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, τὸ κέντημα καὶ ὅλες οἱ ἄλλες τέχνες ὑπουργοῦν τὸ μυστήριο τῆς πίστεως καὶ διδάσκουν τοὺς πιστοὺς. Χρειάζεται προσοχή, μήπως ἡ διακονία τοῦ λόγου ἐκπέσει σὲ ἠθικολογία, δικανικὴ ἀπολογία καὶ πολιτικὴ καταγγελία. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ καλὴ προετοιμασία ἐνὸς κηρύγματος εἶναι τέχνη, ἀφοῦ ἔχει ἀνάγκη τοὺς κανόνες καὶ τὶς ἀρχὲς τῆς Ὁμιλητικῆς καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ρητορικῆς». Γιὰ τὸν «φωτισμὸ τοῦ Χριστιανικοῦ Ναοῦ» μίλησε ὁ Παναγιώτης Σκαλτσῆς, Ἄν. Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὑπογραμμίζοντας ὅτι: «Ἡ περὶ φωτὸς θεολογία τῆς Ἐκκλησίας σχετίζεται μὲ τὸ φωτισμὸ τοῦ Χριστιανικοῦ Ναοῦ ὡς τόπου συνάξεως καὶ ἀγιασμοῦ τοῦ λαοῦ, ὡς πολὺφωτου οὐρανοῦ καὶ φωτοφόρου οἴκου πεπληρωμένου «φωτὸς αἰδίου» καὶ ἀπαστρέπτοντος τὴν «ἄνωθεν φωτοφανὴ αἴγλη». Ἡ ἐν τῷ Ναῷ φωτοχυσία τὴν ὥρα τῆς τέλεσης τῶν Ἀκολουθιῶν ἔχει βιβλικὲς ρίζες, γίνεται γιὰ λόγους πρακτικῶν, λόγους τιμῆς καὶ εὐλαβείας, ἀλλὰ καὶ λόγους σχετιζόμενους μὲ τοὺς συμβολισμοὺς ποὺ δίδει ἡ Ἐκκλησία στὸ φῶς (χριστολογικούς, ἀγιοπνευματικούς)». Στὴν εἰσηγήσή του μὲ θέμα τὴ «θεολογία τῆς εἰκόνας», ὁ Πρωτοπρ. Σταμάτιος Σκλήρης, Διδάκτωρ Θεολογίας καὶ Ἄγιογράφος, ἀναφέρθηκε: «οἱ Ἅγιες εἰκόνες εἶναι ἓνα γεγονόςὸ σύμφυτο μὲ τὴν Θεία

Εὐχαριστία καὶ δείχνουν σὰν ἄλλο τηλεσκόπιο τὸ ἄλλο τοπίο τῆς δημιουργίας. Τῇ μελλοντικῇ ἀλήθειᾳ τῆς σκηπῆς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ κατεξοχὴν εἰκονογραφικὸ θέμα εἶναι ἡ Δευτέρα Παρουσία ἢ οἱ Ἅγιοι Πάντες μετὰ τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς Ἀγγέλους ἢ ἡ ἐπιτομὴ αὐτῶν ποὺ εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς Δεήσεως. Ἐκεῖ ἡ Παναγία καὶ ὁ Τίμιος Πρόδρομος παρακαλοῦν τὸν Χριστὸ-Κριτὴ νὰ σώσει τοὺς ἀνθρώπους. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς κάθε εἰκόνα ἐνὸς ἐπιμέρους Ἁγίου δὲν εἶναι παρὰ ἓνα τμῆμα ποὺ ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ τὴν μεγαλειώδη εἰκονογραφικὴ σύνθεση τῆς Δευτέρας Παρουσίας γιὰ νὰ μᾶς συνδέει μέσω τῆς τιμῆς πρὸς τὸν συγκεκριμένο Ἅγιο μετὰ τὴν τελικὴ καὶ αἰώνια ἀλήθεια τῶν ὄντων». Ὁ Εἰσηγητὴς Τρύφων Τσομπάνης, Λέκτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μίλησε γιὰ τὸν «εἰκονογραφικὸ κύκλο τοῦ Ναοῦ»: «Γίνεται μία ἱστορικὴ ἐπισκόπηση στοῦ θέματος τῆς ἀγιογράφησης τῶν ναῶν τῆς παλαιοχριστιανικῆς περιόδου, ἐξετάζεται τὸ θέμα τοῦ εἰκονογραφικοῦ προγράμματος, ὅπως αὐτὸ καθιερώνεται μετὰ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο καὶ τὶς αἰσθητικὲς καὶ δογματικὲς βάσεις ποὺ τίθενται μετὰ τὶς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου, μελετᾶται ἡ ἐξέλιξη τῆς ναοδομίας καὶ τῆς σχέσης ἀρχιτέκτονα καὶ ζωγράφου στὴν ἀνοικοδόμησι ἐνὸς ναοῦ, ἐπισημαίνονται οἱ θεολογικὲς αἰσθητικὲς ἀντιλήψεις τῶν μετέπειτα ἐποχῶν ποὺ συμβάλλουν πλέον στὴν καθιέρωση ἐνὸς κοινὰ ἀποδεκτοῦ εἰκονογραφικοῦ προγράμματος, γίνονται παρατηρήσεις σὲ κάποιες περιπτώσεις μνημείων καὶ ἀκολουθεῖ ἓνας προβληματισμὸς γιὰ τὴ διαμόρφωση τῶν εἰκονογραφικῶν προγραμμάτων τῶν σημερινῶν ναῶν. Κατατίθενται γνώμες καὶ προτάσεις γιὰ μία πιὸ σωστὴ ἀντιμετώπιση

τοῦ θέματος καὶ καλύτερη ὀργάνωση τῆς ἐκκλησίας στοῦ θέματος τῆς αἰσθητικῆς τῆς σύγχρονης τέχνης». Ἀναφορικά, τέλος, μετὰ τὴν «ὕφαντουργία καὶ τὴ μικροκεντητική» ἢ Δρ Ἀρχαιολογίας Ἑλένη Βλαχοπούλου σημείωσε: «Ἡ ἀναβίωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὕφαντουργίας καὶ κεντητικῆς στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα ἀποτελεῖ ἓνα φαινόμενο ποὺ ἄρχισε νὰ συντελεῖται σιγά-σιγά στὴ διάρκεια κυρίως τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 20οῦ αἰῶνα, μέσα σὲ μοναστικὲς, κυρίως, κοινότητες, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀκμῆς τοῦ μοναχισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μεμονωμένους ἰδιώτες καλλιτέχνες». Σκοπὸς τῆς μελέτης ἦταν νὰ ἀναδείξει τὶς σύγχρονες μεθόδους ἐκτέλεσης τῶν καλλιτεχνημάτων αὐτῶν, σὲ σύγκριση μετὰ τὶς παλαιές, ὥστε νὰ γίνουν καλύτερα κατανοητὲς οἱ διαφορὲς τοῦ σήμερα καὶ τοῦ χθές, ἀλλὰ καὶ τὰ κοινὰ μεταξύ τους σημεῖα.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ: Ρώμη

Στὴ Ρώμη καὶ στοῦ διάστημα 20-21 Σεπτεμβρίου ἔλαβε χώρα διεθνὲς συνέδριο μετὰ τὸν τίτλο «Pagans and Christians in Late Antique Rome: interpreting the evidence». Οἱ εἰσηγητὲς παρουσίασαν στηριζόμενοι σὲ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ στίς γραπτὲς πηγὲς τὴν κοινωνικοπολιτικὴ κατάσταση στὴ Ρώμη κατὰ τὸν 4^ο καὶ 5^ο αἰ., τὶς λατρεῖες τοῦ εἰδωλολατρικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν τιμὴ τῶν ἁγίων τῶν χριστιανῶν τῆς πόλης, τὶς μαρτυρίες ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα τῆς πόλης, τὴν φυσικὴ παρουσία τῶν δύο ομάδων μέσα στὴν πόλη καὶ τὰ κείμενα τῶν δύο ομάδων.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Γόρτυνα, Κρήτη

Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας σὲ συνεργασία καὶ μετὰ ἄλλους φορεῖς διοργάνωσε στίς 20-23 τοῦ μηνὸς τὸ

Α' Διεθνές Διεπιστημονικό Συνέδριο Γόρτυνας με τίτλο «*Ἐν Γορτύνη καὶ Ἀρκαδία ἐγένετο...*», με στόχο τὴ μελέτη τῆς Ἱστορίας, τῆς πνευματικότητας, τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς. Στὸ συνέδριο ἔλαβαν μέρος με εἰσηγήσεις θεολογικοῦ-ἱστορικοῦ περιεχομένου ὁ Ε. Ψιλάνης («*Τὸ θρησκευτικὸ προσκῆνημα ὡς περιηγητικὸς προορισμὸς. Ἕνα παράδειγμα ἀπὸ τὴν Κρήτη τοῦ 1930 καὶ τὸ ναὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στοὺς Καλοὺς Λιμένες*»), ὁ Α. Παλιούρας («*Διάγραμμα τῆς μνημειακῆς τοπογραφίας καὶ τῆς μοναστικῆς κίνησης στὰ μοναστήρια καὶ ἀσκητήρια τῆς Ἐρμούπολης στὴ νότια Κρήτη κατὰ τὸν 14^ο αἰῶνα*»), ἡ Isabella Baldini («*The Christian development of Gortyn: an archaeological perspective*»), οἱ Στ. Γρατσέα-Μ. Δρακάκη («*Ὁ ἅγιος Κύριλλος Καινουργίου σὲ ἔγγραφα τῆς Ἐνετοκρατίας*») κ.ἄ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Κύπρος

Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου πραγματοποιοῦσε στὶς 27 τοῦ μηνὸς θεολογικὴ ἡμερίδα με θέμα «*Εἰς Διακονίαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ*». Στὴν ἡμερίδα ἔλαβαν μέρος ὡς ὁμιλητὲς ὁ Μητροπολίτης Κωνσταντίας Ἀμμοχώστου κ. Βασίλειος («*Τράπεζα Εὐχαριστίας, Τράπεζα Ἀγάπης*»), ὁ Καθηγητὴς Χρυσόστομος Σταμούλης («*Δὸς μοι τοῦτον τὸν ξένον...*») καὶ ὁ Ἐπ. Καθηγητὴς Χαράλαμπος Ἀτματζίδης («*Ἡ λογεία ὡς πρότυπο ἄσκησης τῆς ἀγάπης καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης μετὰ τῶν χριστιανῶν*»).

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Κίεβο, Οὐκρανία

Ἀπὸ τὶς 23 ἕως καὶ τὶς 26 Σεπτεμβρίου πραγματοποιοῦντο τὸ 12^ο Διεθνὲς Διομολογιακὸ Συνέδριο στὸ Κίεβο τῆς Οὐκρανίας.

Τὸ Συνέδριο ἔλαβε χώρα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Μεγάλης Λαύρας τοῦ Κιέβου, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Κιέβου, τοῦ Ποντιφικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὴν Ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Οὐκρανίας καὶ διοργανώνεται ἀπὸ τὸν Καθ. Δρ Constantin Sigon. Τὸ θέμα τοῦ φετινοῦ συνεδρίου ἦταν ἡ προσφορὰ τῆς Χριστιανικῆς μαρτυρίας στὸν κόσμον («*Witnessing: Traditions, Forms, Names*»).

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Βόλος

Στὶς 27-30 τοῦ μηνὸς πραγματοποιήθηκε στὸ Βόλο (Συνεδριακὸ Κέντρο Θεσσαλίας), τὸ 5^ο Διεθνὲς Συνέδριο Ὁρθόδοξων Ψυχοθεραπευτῶν, με θέμα «*Ψυχοθεραπεία καὶ Ποιμαντικὴ: Ἀποκαλύψεις τῆς ὑπαρξῆς*». Στὸ συνέδριο ἔλαβαν μέρος με εἰσηγήσεις μετὰξὺ ἄλλων ὁ Stephen Muse («*Οἱ αὐτάπατες ποὺ ἐπιμένουν: Σκέψεις πάνω στὴν μετατραυματικὴ πνευματικὴ διαταραχὴ καὶ ὁ διάλογος ὡς θεραπευτικὸς δρόμος πρὸς τὴν ἴαση*»), ὁ π. Νικόλαος Δουληγέρης («*Ὁ ἔρωτας στὴν Ἐκκλησία: πέρα ἀπὸ τὶς φοβίες*»), ὁ π. Σωφρόνιος Γκουτζίνης («*Τί μᾶς χρειάζεται ἡ Ψυχολογία; Ποιμένες κατὰ τῆς ψυχολογικῆς γνώσης: κριτικὴ ἀποτίμηση*»), ἡ Βασιλικὴ Πηγὴ Χριστοπούλου («*Τὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας στὶς ἱερατικὲς σχολὲς τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γαλλίας*»), ὁ π. Χρυσόστομος Τύμπας («*Πνευματικὲς ἀρχὲς στὸ ψυχικὸ ὄργανο κατὰ τὸν Μάξιμο Ὁμολογητὴ καὶ ἡ προοπτικὴ σύνθεσης μετὰ τὴν Ψυχολογία τοῦ Βάθους*»), ὁ π. Βασίλειος Θεομὸς («*Ἀναβαθμοὶ τῆς ἐλευθερίας στὴν ποιμαντικὴ καθοδήγηση*»), κ.ἄ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Κολυμπάρι, Κρήτη

Στὶς 27-30 τοῦ μηνὸς πραγματοποιήθηκε στὶς ἐγκαταστάσεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἀκα-

δημίας Κρήτης διεθνές Συνέδριο με θέμα τις βιώσιμες εναλλακτικές προτάσεις για τον περιορισμό της φτώχειας και την οικολογική δικαιοσύνη. Το Συνέδριο διοργανώθηκε από το Ίνστιτούτο Θεολογίας και Οικολογίας της Ακαδημίας υπό την αιγίδα του Οίκουμενικού Πατριαρχείου και με τη

συμμετοχή 60 Συνέδρων από 22 χώρες του κόσμου, μεταξύ των οποίων διακεκριμένοι επιστήμονες από όλο το φάσμα των επιστημών, αξιωματούχοι του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Εκκλησιών, καθώς επίσης και εκπρόσωποι διαφόρων φορέων και οργανισμών.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2012: Αθήνα

*Κοίμηση Όμοτιμου Καθηγητή
Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου
Αθηνών Νικολάου Μητσόπουλου
Νικόλαος Εύθυμιου Μητσόπουλος
(1928-2012): Ένας νοσταλγός
του Παραδείσου*

Την πρώτη εβδομάδα του Αυγούστου του 2012 αναχώρησε για τη Άνω Ίερουσαλήμ ο Νικόλαος Μητσόπουλος, Όμοτιμος Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο έκλιπών Καθηγητής γεννήθηκε στην Αθήνα στις 22-7-1928, έλκων την καταγωγή του από τον Ν. Φωκίδος. Ο πατέρας του Εύθυμος Μητσόπουλος καταγόταν από τον Έλαιώνα Φωκίδος και η μητέρα του Δωροθέα Μητσοπούλου από την Άμφισσα Φωκίδος. Ο Νικόλαος Μητσόπουλος έλαβε τη στοιχειώδη παιδεία στην Αθήνα και τη Μέση στο Ε΄ Όκτατάξιο Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών (Πρακτικό Τμήμα). Η επιλογή του να σπουδάσει στο Πρακτικό Τμήμα, πιθανόν διότι ο πατέρας του, τον οποίο έχασε στην ηλικία των δύο μηνών, ήταν καθηγητής Μαθηματικών, τον όδηγησε να έχει οικειότητα με τον χώρο των θετικών Επιστημών. Πάνω από μία δεκαετία εργάστηκε για βιοποριστικούς λόγους ως υπάλλη-

λος σε Φαρμακείο (είχε ξεκινήσει να εργάζεται ενώ ακόμη ήταν μαθητής), ενώ για τους ίδιους λόγους επί πολλά έτη δίδασκει Μαθηματικά, Φυσική και Χημεία.

Μετά την αποφοίτησή του από τη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών επέτυχε, κατά το έτος 1958, να προσληφθεί ως έκτακτος βοηθός, αρχικώς στην έδρα της *Ιστορίας Δογμάτων και Συμβολικής* και στη συνέχεια της *Δογματικής και Χριστιανικής Ηθικής*, στην οποία διορίστηκε τακτικός βοηθός το έτος 1964. Παράλληλα συνέχισε τις θεολογικές του σπουδές: το 1970 αναγορεύτηκε Διδάκτορας Θεολογίας, υποβάλλοντας την εργασία του *Φύσις και λατρευτικός χαρακτήρ των αγαθών έργων* (Αθήναι 1969), το 1971-1972 μετέβη στη Βόννη της (τότε) Δυτικής Γερμανίας, όπου σπούδασε Ρωμαιοκαθολική, Παλαιοκαθολική και Προτεσταντική θεολογία, ενώ την ίδια χρονιά του 1972 κατέθεσε διατριβή επί Ύφηγεσία με τον τίτλο: *Η έν Χριστώ Ίησοῦ δόξα του ανθρώπου* (Αθήναι 1972) στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από το έτος αυτό και για μία τριετία, του ανέτεθη (υπό την ιδιότητα του άμισθου Ύφηγητή) η διδασκαλία ελεύθερων μαθημάτων επί του γνωστικού αντικειμένου της *Δογματικής και Χριστιανικής Ηθικής*, έως και το 1975,

όποτε, έχοντας ήδη από το 1973 διορισθεί στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, έλαβε από τη Θεολογική Σχολή την έντολή να διδάξει το γνωστικό αντικείμενο. Το 1982, συμπληρώνοντας ξέι έτη υπηρεσίας ως έντεταλμένος Ύφηγητής, κατέστη Ήεκατος Καθηγητής και επί τη βάσει του Νόμου 1268/1982, ό όποιος ψηφίστηκε την έποχή εκείνη, ένετάχθη στη βαθμίδα του Άναπληρωτού Καθηγητού. Το 1985 έξελέγη Καθηγητής του Τμήματος Θεολογίας και όλοκλήρωσε την εϋδόκιμη ύπηρεσία του τό 1996, έτος κατά τό όποίο συνταξιοδοτήθηκε.

Συμμετείχε σε πλήθος έπιτροπών κρίσεων μεταπτυχιακών και διδακτορικών διατριβών και ύποψηφίων μελών ΔΕΠ. Έξάλλου, συμμετείχε ως εισηγητής σε θεολογικές ήμερίδες και συνέδρια. Παράλλήλως με τις ακαδημαϊκές του ύποχρεώσεις, ό Νικόλαος Μητσόπουλος ύπηρετήσε την Έκκλησία ως τακτικό μέλος της Συνοδικής Έπιτροπής της Έκκλησίας της Ελλάδος επί των Δογματικών και Νομοκανονικών ζητημάτων.

Τό συγγραφικό έργο του Νικολάου Μητσόπουλου είναι κυρίως προσανατολισμένο σε θέματα δογματικής και ήθικης θεολογίας (συνέταξε βοηθήματα για κάθε γνωστικό αντικείμενο χωριστά), συμπληρώνεται δέ από κείμενα κατηχητικού χαρακτήρα αλλά και κείμενα τά όποία άφορούν στις διορθόδοξες και διαχριστιανικές σχέσεις. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του έργου του είναι τό γεγονός ότι, ένώ άθροιστικά δέν ύπολείπεται σε όγκο, τό μεγαλύτερο μέρος του άποτελείται από μελέτες περιορισμένης έκτασεως, οί όποιες όμως διαθέτουν ιδιαίτερο θεολογικό βάθος. Έξάλλου, ή ευρύτητα της θεματολογίας άποκαλύπτει ότι ό έκλπών Καθηγητής κινείτο με άνεση σε θεολογικά αλλά και κοινωνιολογικά ζητήματα, όπως τουλάχιστον

μαρτυρούν οί μελέτες του επί βιοηθικών ζητημάτων [έπί παραδείγματι, «Η λεγομένη εϋθανασία», ΕΕΘΣΠΑ ΚΔ' (1979-1980) 553-607 και ΚΕ' (1981) 219-277, Έπιτεύγματα της συγχρόνου Γενετικής, Ηθική θεώρησης, Άθήνα 1986].

Εϊδικότερα, τό έργο του έκλπόντος Καθηγητού περιστρέφεται γύρω από τά κριτήρια αυθεντικής σχέσεως του άνθρώπου με τόν Θεό, σχέση ή όποία έκδηλώνεται διαμέσου του κατά Χριστόν και έν Χριστώ βίου. Θεμέλια του προφορικού αλλά και του γραπτού θεολογικού του λόγου ήταν πάντοτε τό κείμενο της Άγίας Γραφής αλλά και ή πατερική παράδοση της Έκκλησίας. Κατά συνέπειαν έπειδή ακριβώς άξονας και κριτήριο συγγραφής του ύπήρξε ή προβολή της Όρθόδοξου πίστεως, ως χώρου αυθεντικής αναπτύξεως του ιδεώδους του Χριστοκεντρικού βίου, και όχι ή αυτάρεση προβολή του, στα κείμενά του ό άναγνώστης συναντά λόγο λιτό και άπλό, αλλά συγχρόνως οϋσιαστικό. Ύπό την έννοια αυτή, ό λόγος του ήταν συχνά άπολογητικός, έπειδή ό ίδιος δέν άφίστατο της κατηχητικής του εϋθύνης. Παράλλήλως, όμως, ή σκέψη του ήταν πάντοτε συστηματική και ή ακρίβεια στη διατύπωση των θεολογικών έννοιών σχολαστική. Ήταν ό έρευνητής ό όποιος ένδιαφερόταν για την πιστότητα της θεολογικής έπιστήμης στον πατερικό λόγο. Έξάλλου, μέσα από την πιστότητα αυτή απέδειξε την ευαισθησία του έναντι της δογματικής ακρίβειας κατά τη διδασκαλία της πίστεως της Έκκλησίας, ένώ χρησιμοποίησε τόν λόγο αυτό ως κριτήριο για να δει κοινωνικά ζητήματα (Βιοηθική, σύγχρονα μέσα έπικοινωνίας) με θεολογική ματιά, άνεπηρέαστη από ιδεολογικές έπιμειξίες.

Όπωςδήποτε, πάσα άποτίμηση του συγγραφικού έργου του Καθηγητού Νικολάου

Μητσοπούλου οφείλει να λάβει υπ' όψη της τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἔργο του ἀποτελεῖ κάτοπτρο τῆς θεολογικῆς του εὐαισθησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς βιωματικῆς του σχέσεως μετὰ τὴν Ἐκκλησία. Γιὰ τὸν Καθηγητὴ δὲν νοεῖται ὁ θεολόγος νὰ μὴν διάγει τὸν βίον του κατὰ τὸ «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ. 2, 20). Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτὴ ὁ θεολόγος οφείλει νὰ ἔχει θυσιαστικὸ φρόνημα μετὰ τριπτύχου ἀναφορᾶς τὴν Ἐκκλησία, τὴ θεολογικὴ ἐπιστήμη καὶ τὴν κοινωνία. Ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη πρέπει νὰ ἐδραιώνεται στὸν λόγο τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ὠφελεῖ παραμυθητικὰ τὴν κοινωνία. Ὁ ἴδιος, «ὕπαικων εἰς ἔντονον ἐσωτερικὴν παρόρησιν τῆς συνειδήσεώς του»¹, ἀπέτελεσε οὐσιαστικὸ παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως τόσο μετὰ τὴν ἀφοσίωσή του στὸ Κατηχητικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖο ὑπηρετήσε ἀπὸ τὸ 1950 ἕως καὶ τῆς συνταξιοδοτήσεώς του τὸ 1996, ἀλλὰ καὶ τὴν ἕως αὐταπαρνήσεως προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ του στὸ ἔργο τοῦ Χριστιανικοῦ Ὁμίλου Φοιτητῶν καὶ Ἐπιστημόνων (Χ.Ο.Φ.Ε.)², στὸν ὁποῖο ὑπηρετήσε ἐπὶ σειρά ἐτῶν ὡς ἀντιπρόεδρος, ἂν καί,

καθ' ὁμολογίαν πάντων, ἦταν ὁ κατ' οὐσίαν πρόεδρος. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ του παρουσία συνδυαζόταν ἁρμονικῶς μετὰ τὸ διακριτικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ προβλήματα τῶν συνανθρώπων του. Προσηγῆς καὶ ταπεινός, προσέγγιξε τὸν συνομιλητὴ του μετὰ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον. Σημείωνε τὸ 1972 ὁ Ἄνδρέας Θεοδώρου στὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεσι γιὰ τὴν ἐπὶ ὑψηλοῦ διατριβῆ τοῦ ἐκλιπόντος: «Εἰς ἐπίμετρον, ὁ ὑποψήφιος εἶναι πεπρωτισμένος διὰ σπανίου ἠθικοῦ χαρακτήρος. Ἡ φυσικὴ εὐγένεια καὶ καλωσύνη τῆς ψυχῆς του εἶναι τοῖς πᾶσιν ἐκδηλοῖ. Ἡ πίστις του εἰς τὸ καθήκον, ἡ ἀκάματος φιλεργία του, τὸ μέχρις αὐτοθυσίας ἐξικνούμενον πνεῦμα συνεργατικότητος καὶ ἐξυπηρετικότητος ὡς καὶ ἡ περιπαθὴς ἀγάπη του διὰ τὴν Σχολὴν ἐν συνδυασμῷ μετὰ πίστεως φλογερᾶς καὶ παντελοῦς ἀφοσιώσεως εἰς τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς τοῦ Εὐαγγελίου, ἀναδεικνύουσιν τὸν κ. Μητσόπουλον ἀξιόλογον πνευματικὴν μονάδα τῆς τε θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡμῶν γενικώτερον»³. Κατὰ τὴ σχετικὴ παρατήρησι, «οὐδέποτε ἐγνώριζε διὰ τὸν ἑαυτὸν του δικαιώματα, ἀλλὰ μόνον καθήκοντα, οὐκ ἴδιον εἰς θέματα ἐπιστημονικῆς ἀρωγῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄμεσα προβλήματα ἐπιβιώσεως συνανθρώπων»⁴.

Ἐνῶ λοιπὸν τὰ γραπτὰ κείμενα τοῦ Νικολάου Μητσοπούλου ἀποτύπωναν τὴ λιτότητα καὶ ἀπλότητα τοῦ ἥθους του, ὁ βίος του ἐξέφραζε ἐν σιγῇ τὸν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν του ἐμπειριῶν. Μετὰ ἄλλα λόγια, ὁ ἴδιος ἐπέτυχε μία θαυμαστὴ σύνθεσι: ὡς πνευμα-

1. ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ, *Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσις ἐπὶ τῆς ὑποβληθείσης ἐπὶ ὑψηλοῦ διατριβῆς τοῦ Νικολάου Μητσοπούλου ἐπὶ θέματος, «Ἡ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δόξα τοῦ ἀνθρώπου»*, Ἀθῆνα 1972, σσ. 1-2.

2. Ὁ ἴδιος μετὰ λιτὸ τρόπο σημειώνει: «παραλλήλως πρὸς τὰ πανεπιστημιακὰ καθήκοντά μου ἐξηκολούθησα τὴν ἐθελοντικὴν διακονίαν τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τε Κατηχητὴς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ ὡς στέλεχος τοῦ Χριστιανικοῦ Ὁμίλου Φοιτητῶν καὶ Ἐπιστημόνων» (*Συμπληρωματικὰ τινὰ ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος περὶ τῶν σπουδῶν, τῆς δράσεως καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων τοῦ Νικολάου Εὐθ. Μητσοπούλου*, Ἀθῆνα 1975, σ. 1).

3. ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ, *Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσις*, σ. 13.

4. Ξ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ, «Νικόλαος Εὐθυμίου Μητσόπουλος. Βίος, δρᾶσις, προσωπικότης καὶ συγγραφικὸν ἔργον», *ΕΕΘΣΠΑ* 38 (2003), 81.

τικὸς ἄνθρωπος ἐπέλεξε τὸ «λάθε βίωσας», οὕτως ὥστε δικαίως θὰ μπορούσε νὰ περιγραφεῖ ὁ βίος του, ὡς βίος «ἐρημίτη», «ἐν μέσῳ τῆς πολυθορύβου πόλεως τῶν Ἀθηνῶν»⁵. Ὡς πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος, ὁμῶς, γρηγοροῦσε πάντοτε, οὕτως ὥστε ὅταν θεωροῦσε ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπερασπισθεῖ τὴ δογματικὴ ἀκρίβεια τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ἐξερχόταν τῆς μονώσεως.

Ὁ τρόπος βιωτῆς του ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἀπέδειξε ὅτι ἐτοιμαζόταν γιὰ τὴν ἀναχώρησή του σιωπηλὰ καὶ μὲ ταπεινώση, δικαιώνοντας τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ βιογράφου του, ὅτι ὑπῆρξε «ἀνὴρ διατελέσας ἐν ἀληθείᾳ ἀσκήσει καὶ ἐγκρατεία καὶ βίωσας ἐν τῇ ἀληθείᾳ τὴν κατὰ Χριστὸν καὶ ἐν Χριστῷ σωτηριώδη ἀλήθειαν»⁶.

*Κωνσταντῖνος Κορνάρης,
Ἐπίκουρος Καθηγητῆς
Ε.Κ.Π.Α.*

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012: Θεσσαλονίκη

*Κοίμηση τοῦ Ἐπιμελητῆ τῆς Θεολογικῆς
Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. Γεωργίου Τσανανᾶ
(9.9.2012)*

Γιὰ τὸν δάσκαλό μας

«Ἵμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί» (Γαλ. 5, 1)

Συμπληρώθηκαν ἤδη σαράντα μέρες ἀφ' ὅτου ἔφυγε ἀπὸ κοντά μας ὁ δάσκαλός μας

5. Ἡ φράση προέρχεται ἀπὸ τὸ, ΜΑΡΘΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ, Ὁ Ἅγιος παπὰ - Νικόλας Πλανᾶς, Ὁ ἀπλοϊκὸς ποιμὴν τῶν λογικῶν προβάτων, Ἐκδόσεις «ΑΣΤΗΡ», Ἀθήνα 1979, σ. 26.

6. Ξ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ, «Νικόλαος Εὐθυμίου Μητροπόουλος. Βίος, δράσις, προσωπικότης καὶ συγγραφικὸν ἔργον», σ. 104. Ἄλλες κρίσεις περὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Νικολάου Μητροπόουλου βλ. ἐν *Καινῇ Κτίσις*, Μηνιαῖον ὄργανον τῶν ὀρθοδόξων χριστιανικῶν ἐνώσεων, 88.9 (2012).

Γεώργιος Τσανανᾶς, πού μᾶς συνόδευσε πατρικά, φιλικὰ, συντροφικὰ στὴ συναρπαστικὴ περιπέτεια τῆς ἐκπαίδευσης. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ὅσοι θεολόγοι σπούδασαν στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Θεσσαλονίκης εἶχαν τὴν τύχη νὰ ἐκπαιδευτοῦν ἀπὸ σπουδαίους καὶ φωτισμένους πανεπιστημιακοὺς πού τοὺς ἐνέπνευσαν καὶ τοὺς προετοίμασαν νὰ ὑπηρετήσουν μὲ ἐπάρκεια τὴ σχολικὴ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευση. Γιὰ πολλοὺς ὡστόσο αὐτὴ ἡ «ὑπηρεσία» μετατράπηκε σὲ πραγματικὴ κλήση καὶ ἀποστολὴ ζωῆς, ἥδη ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ χρόνια, μὲ τὸν σπινθήρα πού ἀναψε ὁ Γεώργιος Τσανανᾶς.

Πρωτοσυναντώντας τον στὴ Σχολὴ γνωρίσαμε ἕναν εὐγενῆ, εὐφυῆ καὶ χαριτωμένο ἄνθρωπο πού μπορούσε νὰ ἐπικοινωνεῖ ἄμεσα, ἀβίαστα μὲ τὸν ὅποιονδήποτε φοιτητῆ. Στὴ σχέση μαθητείας πού σιγὰ - σιγὰ ἀναπτύξαμε μαζί του διαπιστώσαμε ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ δασκάλου: μπορούσε νὰ «κοιτάξει» καθαρὰ καὶ σὲ βάθος τὸν καθένα μας, νὰ ἀποκρυπτογραφεῖ ἰδιαιτερότητες καὶ χαρίσματα, νὰ μᾶς ἀκούει, νὰ μᾶς ἀποδέχεται, νὰ μᾶς ἐμψυχώνει. Ταυτόχρονα φανερόνονταν καὶ οἱ ἄλλες πτυχές τῆς προσωπικότητάς του: ἡ εὐαισθησία του στὶς ρωγμὲς τῶν ἀνθρώπων, στὶς ρωγμὲς τῆς ζωῆς· ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ του στράτευση - σὲ μίᾳ ἐποχῇ πού αὐτὴ δὲν εἶχε ἀκόμη ἐξαντληθεῖ σὲ συνθηματολογικὰ στερεότυπα καὶ στόχευε στὴ δικαιοσύνη, τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων· οἱ ἀγῶνες του γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης καὶ τοῦ λόγου στὸ πανεπιστήμιο· ἡ στοχαστικὴ καὶ διεισδυτικὴ ματιά του στὰ θεολογικὰ πράγματα.

Ἐμπνευσμένη καὶ χαριτωμένη ἦταν καὶ ἡ διδασκαλία του. Μὲ ποιητικὴ καὶ σκεπτόμενη γλῶσσα μᾶς ἐνθάρρυνε νὰ πλη-

σιάζουμε ψηλαφητά, προσωπικά, διεισδυτικά, στοχαστικά, τρυφερά όχι μόνο τους μέλλοντες μαθητές μας, αλλά και τη Θεολογία· να αποβλέπουμε σε ένα μαθητή δημιουργό που δεν αρκείται σε εύκολες και έτοιμες λύσεις και απαντήσεις, αλλά αναζητάει, θέτει ερωτήματα, ορίζει προβλήματα και διαλέγεται· να θεωρούμε τη γνώση της Ὁρθόδοξης Παράδοσης και του ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὡς θεμέλιο, ἀλλὰ και νὰ προσπαθοῦμε νὰ ἐκτιναχθοῦμε στὸν κόσμο και νὰ ταξιδέψουμε σὲ ἀνοιχτοὺς ὁρίζοντες· νὰ συνειδητοποιοῦμε πὼς ἡ ἐκπαίδευση εἶναι μετάδοση τοῦ παλιοῦ, ἀλλὰ και ἀνοιγμα στὸ καινούργιο· νὰ βρίσκουμε σὰν δάσκαλοι τῶν Θρησκευτικῶν τοὺς δικούς μας προσωπικούς δρόμους χωρὶς νὰ παύουμε νὰ ἐμπιστευόμαστε τὴ δυνατότητα νὰ βελτιώνουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Μὲ ὅλα αὐτὰ –και ἄλλα πολλά– ὁ Γεώργιος Τσανανᾶς ἔριξε μία γέφυρα νὰ περάσουμε ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς σπουδῆς τῆς Θεολογίας στὸ χῶρο τῆς διδασκαλίας τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος στὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο.

Δὲν ἀργήσαμε νὰ καταλάβουμε πόσο ὅλες αὐτὲς οἱ ἀπόψεις τοῦ Γεώργιου Τσανανᾶ για τὴ σχολικὴ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευση και τοὺς δασκάλους τῆς ἐδράζονταν πάνω στὴ θεολογικὴ του αὐτοσυνειδησία και τοὺς προβληματισμούς του για τὰ αἰνίγματα τοῦ κόσμου, τὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου, τὴ θέση του στὸν κόσμο και τὶς σχέσεις μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Πιστεύοντας βαθιὰ πὼς τὸ ὄραμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ χρειάζεται νὰ εἶναι ζωντανὸ στὸ παρόν, πὼς ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἀνοιγμα στὴν οἰκουμένη και μαρτυρία μέσα στὰ νέα κάθε φορὰ δεδομένα, ὄραματίστηκε και ἀγωνίστηκε για ἕνα μάθημα πὸ μὲ θεμέλιο τὸν Χριστὸ εἶναι –ἐκτὸς ἀπὸ γνώση– προσωπικὴ ἀναζήτηση και διάλογος, σχέ-

ση και συνύπαρξη, στοχασμὸς και ἔκφραση. Ἀκλόνητη ἦταν ἡ πεποίθησή του πὼς ἐντὸς ἐνὸς τέτοιου μαθήματος ἡ θεολογικὴ γνώση μπορεῖ νὰ προσφέρει «ζωὴν και περισσό» στοὺς μαθητές.

Ὅλα αὐτὰ βέβαια δὲν ἐξαντλοῦνταν στὶς θεωρητικὲς ἀπόψεις τοῦ Γεώργιου Τσανανᾶ. Ἄνθρωπος ταυτόχρονα ποιητικὸς και πρακτικὸς ἔδρασε «μὲ λογισμὸ και μὲ ὄνειρο» στὸ δύσβατο ζήτημα τῆς σχολικῆς θρησκευτικῆς ἐκπαίδευσης: μαχητικὲς παρεμβάσεις και νηφάλιες ἀπαντήσεις σὲ ὅ,τι ἔποχῃ ἔθετε (ἀμφισβητήσεις τοῦ μαθήματος, ἀρνητικὲς κριτικὲς κ.ἄ.)· ἀτελείωτη δουλειὰ για τὴν σύνταξη, ἀλλὰ και τὶς ἀναθεωρήσεις, βελτιώσεις, τροποποιήσεις ἀναλυτικῶν προγραμμάτων και σχολικῶν βιβλίων· παραγωγὴ βοηθητικοῦ ὑλικοῦ για τὴν ἐκπαίδευση, τὴν ἐπιμόρφωση και τὴν καθημερινὴ ἀρωγὴ τῶν δασκάλων. Τὸ καθένα δὲ ἀπὸ αὐτὰ –ἀκόμη και τὶς λίγες ἀράδες για ἕνα σχολικὸ βιβλίο ἢ τὸ κείμενο για μία φωτοτυπία πὸ θὰ ἔδινε στοὺς φοιτητές του ἢ σὲ ἕναν δάσκαλο– τὸ φρόντιζε μὲ αἰσθαντικότητα, τὸ διόρθωνε ἀτελείωτα. Τίποτε δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι πρόχειρο και ἀφρόντιστο, ἀκόμη και τὸ πιὸ μικρὸ σημειωματάκι! Καὶ βέβαια σὲ κανέναν φοιτητὴ ἢ δάσκαλο ποτὲ δὲν ἀρνήθηκε τὴ βοήθειά του. Ὅποτε τὸν χρειάσαμε, ὅποτε τὸν ψάξαμε και τοῦ ζητήσαμε κάτι, ἦταν πάντα ἐκεῖ.

Ταυτόχρονα, σπουδαῖες ἦταν και οἱ πρωτοβουλίες του για τὴ δημιουργία συσπειρώσεων και συνεργασιῶν στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ μὲ στόχο τὴν ἀναβάθμιση τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαίδευσης. Πανεπιστημιακοί, ἐκπαιδευτικοί, φοιτητές συνεργάστηκαν γόνιμα, παράγοντας ἔργο σπουδαῖο: συνέδρια, διοργανώσεις, συνάξεις, δημοσιεύσεις κειμένων, προτάσεις, ἔκδοση

περιοδικῶν κ.ά. Ψυχή ὄλων αὐτῶν τῶν συνεργασιῶν ὁ Γεώργιος Τσανανᾶς ἐργάστηκε ἀκαταπόνητα ἐπιλέγοντας νὰ ἀφήσει στὴν ἄκρη τὴν προσωπικὴ του πανεπιστημιακὴ ἐξέλιξη.

Ὅλη αὐτὴ ἡ πορεία οὔτε εὐκόλη οὔτε ἀπρόσκοπη ἦταν. Ὁ Γεώργιος Τσανανᾶς δὲν τὸ ἐβάζε κάτω. Παρέκαμπε τὰ ἐμπόδια μὲ ἐπιμονὴ καὶ πείσμα δίνοντας μάχες σκληρὲς γιὰ νὰ πετύχει ἔστω ἓνα μικρὸ βῆμα, μία τοσοδούλα βελτίωση. Γνώριζε, ἄλλωστε, καλὰ πὼς συχνὰ στὴν ἐκπαίδευση τὰ πραγματικὰ βήματα εἶναι μικρά. Θαρραλέος καὶ ἀνυποχώρητος μπροστὰ σὲ ὅ,τι καθηλωτικὸ, μαχητικὸς στίς ἐναντιώσεις, τὶς ἀντιπαραθέσεις, τὶς ἐντάσεις. Προτεραιότητά του πάντοτε τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καὶ οἱ δάσκαλοί του. Μόχθησε μὲ φλόγα καὶ ἀντοχὴ γιὰ ἓνα μάθημα ποῦ εἶναι ζωή, ποῦ ἀπαντᾷ σὲ αὐτὰ ποῦ ἡ ἐποχὴ ρωτᾷει καὶ ποῦ ἀναδεικνύει τὴν πολυφωνικὴ μουσικὴ τῆς σχολικῆς τάξης!

Εἴχαμε τὴν τύχη νὰ συνεργαστοῦμε στενὰ μαζί του σὲ πολλὲς ἀπὸ τὶς φάσεις τῆς ζωῆς του καὶ σὲ διαφορετικὰ ἔργα. Πέρα, ὅμως, ἀπὸ ὁμάδα ἐργασίας καὶ καθὼς τὰ χρόνια περνοῦσαν, γίναμε συντροφιά θερμῆς ἀγάπης. Καὶ ἐκεῖ χωροῦσαν ὅλα: ἀνιχνεύσεις, προβληματισμοὶ καὶ ἀγωνίες,

συζητήσεις καὶ διαβάσματα, ἐπινοήσεις καὶ ἀνταλλαγὲς ιδεῶν, ἀντιπαραθέσεις, διαφωνίες ἔντονες καὶ συνθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἀλληλεγγύη, στοργή, τρυφερότητα, συναισθήματα. Καὶ βέβαια χαρὰ, πολλὴ χαρὰ, ἀστεία καὶ πειράγματα, γέλια καὶ συγκινήσεις.

Στὰ χρόνια ποῦ ἀκολούθησαν ὁ Γεώργιος Τσανανᾶς ὅσο κι ἂν «ἀποσύρθηκε», δὲν ἔπαυε νὰ παραμένει γόνιμα ἀνήσυχος, νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὶς ἐξελίξεις γύρω ἀπὸ τὸ μάθημα, νὰ ἐνθουσιάζεται σὰν ἔφηβος μπροστὰ στὸ καινούργιο. Ὁ Γεώργιος Τσανανᾶς ὑπῆρξε ἓνας γενναῖος ἄνθρωπος. Γενναιότητα ἐπέδειξε κι ὅλο τὸν χρόνον τῆς ἀσθένειάς του. Δὲν τὸν συνέτριψε καὶ δὲν τὸν ἀφάνισε. Συμπεριέλαβε τὴ φθορὰ στὴν καθημερινότητά του, ἀστειεύτηκε μαζί της. Ἀναχώρησε ἡρεμα διατηρώντας μέχρι τὸ τέλος τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ζωῆς του: τὴ διάθεση νὰ ἀποδέχεται, νὰ δίνει χῶρο καὶ νὰ μοιράζεται. Οἱ χάρες του θὰ μᾶς λείπουν πολὺ. Ζώντας στὴν ἐρημωμένη καὶ ἀποδιαρθρωμένη μας ἐνδοχώρα μὲ συχνὴ τὴν αἴσθησι ὅτι «χάνουμε τὸ παιχνίδι», ὁ ἀστερισμὸς τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Γεωργίου Τσανανᾶ μᾶς φωτίζει, δίνει ὄθησι στὴ σκέψη καὶ τὶς διαδρομὲς μας.

*Ὅλγα Γριζοπούλου - Πηγὴ Καζλάρη -
Ἀπόστολος Μπάρολος - Βάσω Γώγου*

Στὴ σύνταξη τῶν «Θεολογικῶν Χρονικῶν» συνεργάστηκαν ὁ Νικόλαος Ἀσπρούλης, ἡ Αἰκατερίνη Τσαλαμπούνη, ὁ Δημήτριος Πάλλης, ὁ Κωνσταντῖνος Κορναράκης, ἡ Ὅλγα Γριζοπούλου, ἡ Πηγὴ Καζλάρη, ὁ Ἀπόστολος Μπάρολος καὶ ἡ Βάσω Γώγου.